

1. KOPIJA (59) sb f

kopija f (59), [kopije n].

k- (55), c- (4); -i- (29), -ij- (19), -ii- (6), -y- (3), -iy- (2).

o jasne, a pochylone.

sg N kopijã (7). ◇ G kopijéj (4); -éj (1), -(e)j (3). ◇ A kopijã (8). ◇ I kopijã (14) [w tym: -am (1)], [kopij(e)m]. ◇ L kopij(e)j (1). ◇ pl N kopij(e) (2). ◇ A kopije (11); -e (1) *KochProp*, -é (1) *OpecŻyw*, -(e) (9). ◇ I kopijami (11), kopijmi (1); -ami : -mi *HistAl* (1 : 1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Rodzaj broni kłującej z długim drzewcem zakończonym grotem, włócznia; *hasta Mymer*¹, *BartBydġ, Calag, Cn; sarissa Calep, Cn; aculeus BartBydġ; lancea Calag; curis Calep; contus Cn* (59) : *Mymer*¹ 15; *BartBydġ* 4b, 67; Perłowie zátim czynili nawálność ná Indi ftrzeláiąc/ y kopiyami ie przebadáiąc porażáli. *HistAl* H; *BielKron* 88; *HistRzym* 117; W pośrodku woýłká fzykowáli lud ćwicżony ná klin/ [...] máiąc po práwey y po lewey ftronie fkrzydłá dobrze ofádzone zbroyne/ iezdne s kopijámi/ pieŝe s ftrzelbą *BielSpr* 22, 10, 41; *BiałKaz* L4; *PaprpAn* Ov, Tv, X2; *ModrzBaz* 111; An den Spieß sich halten/ oder fteuren. Kopiyam ŝie weŝprzeć. Niti hasta. Inniti hastae. *Calag* 15a, 457a; Wízyŝcy teŝ po Várłku mieli łńiące broni/ Kopie z Proporcámi/ Tarcze s Skophiámi *StryjKron* 702, 642; Alés ty nie tylko zwykł dármo koniem toczyć/ Albo z kopiiã ráżną do pierŝcieniá fłoczyć *KochEpit* A3; *ActReg* 56; *Calep* 280a, 946b; Kŝięŝe miły/ trzebá teŝ do kopiiéy toku. *WyprPl* B, B; *CzahTr* Gv.

W połączeniach szeregowych (3): Mieycie na gotowiu ofłczepy/ ftrzaly/ kopie/ fwiéce ij rozmaijté pochodnie/ abytz ŝie wám niemogl fkrzytz. *OpecŻyw* 84v; á Alexander y rycerze iego kopiiámi/ włóczniámi y fthrzelbą ie pobiyáli. *HistAl* [I3]; *CzahTr* E4.

W charakterystycznych połączeniach: *kopijã pobi(ja)ć* (2), *porażać, wesprzeć się*.

Zwroty: »dać na szkodę kopijã« = *zapłacić za służbę wojenną* (1): Gdybyłmy poddánym náłzym roŝkazáli rułżyć ŝię ná woynę z gránic/ tedy niŝ ŝię rułżá obiecuiem im dáć ná ŝzkodę Kopijã/ pieć kop grołzy *UstPraw* D3.

»kopije kruszyć« [w tym: o kogo (1), z kim (1)] = *walczyć* (3): gdyŝeŝcie wtych potrzebách kopie wálŝe krułżyli/ y nieprzyaciále Coronne fortunnie gromili. *BiałKaz* L2, L3v; Ná to teŝ ŝwe potomki z pilnoŝciã ćwicżyli. Ktorzy w ŝeŝcinałtu lat kopije krułżyli/ Z Turki/ od ktorzych zówłŝe chwałę odnoŝili. *CzahTr* H.

»kopijã łomić (a. połamać), skruszyć; kopija łomna« = *concidere hastam PolAnt* [szyk zmienny] (2 : 1; 1): *BudBib Ps* 45/9[10]; Kopie náłzy łomiã/ Niemcy teŝ ŝwe drzewá Droŝyŝte w náłzych topiã/ á z koni ŝłzy trzewá. *StryjKron* 622, 421; Widáć ŝe było dáléy dwie woýłcze ogromné Strzelbę ná ŝye fłádáiąc/ y kopije łomné *KochProp* 9.

peryfr. »połóŝyć kopijã w pokoju« = *zaniechać walki* (1): TEgo namniey ŝiwy włos áni fłáre látá/ Od tego nie odwiódá ni ŝadna vtrátá/ Iŝeby miał połóŝyć kopijã w pokoju/ A teŝ chłop [!] nie do tańcá lecz práwie do boiu. *PaprpAn* Y2.

»kopijã potykać się, z kopijã gonić« (1 : 1): do celu ftrzeláiąc/ kopijã z łobą ŝię potykáiąc [*hastis concurrento*]/ niechby ŝię iák do potrzeby ćwicżyli y gotowáli. *ModrzBaz* 111; *WerGoŝc* 215.

»przeboŝć kopijã« (1): á Ioáb przebodł trzemi kopiiámi ŝerce iego. *HistRzym* 117.

»kopiją przystawić (a. przystawować)« [w tym: pod co (2), do czego (1)] (3): A potym sam Olgerd kopiją o łciánę zamkową fkrulzył/ á drugie Látopiřzce řwiádczą/ iż tylko przyřtáwił/ áby Mořkwá pámiętáá/ iż Litwá z Olgerdem kopije řwoie pod Zamek Mořkiewřki przyřtáwowáá. *StryjKron* 421, 420, 421.

»kopiją skłádać« (1): iáko брони vřywáć/ iáko kopiją řkládać [*quomodo hastis concurrat*] moře *ModrzBaz* 110.

»kopiją szyrmować« (1): A řynowie s pogány kopiją řzyrmuiá *PaprPan* F2v.

»kopiją ugodzić (a. ugadzać), uderzyć« [*szyk zmienny*] (3 : 1): Wlerz mi iře ten Ořgá choć ponuro chodzi/ Prętko w řwego kopiją á męźnie vgodzi. *PaprPan* Bbv, G3; Niemcy co mieli vderzyć ná nářzych řwoimi kopiámi w czołó/ tedy ich ná łámego łářińřkiego w bok obroćili *StryjKron* 642 *marg*; *KochFr* 122; [ten teź vderzył kopijem řwem [*et ipse suscitavit lanceam suam*] ná trzy řtá (męźow y) zámordował (ie) *BudBib* 1.Par 11/20 (*Linde*)].

Wyrażenia: »kopija droźona« (1): *StryjKron* 390 *cf* »drzewo albo kopija«.

»przebiecie kopiją« (1): Przebiecie kopiją boku y cudo prřy nim. *LatHar* 736 *marg*.

Szeregi: »drzewo albo kopija« (1): Niemcy z drzewámi/ áłbo kopiámi droźonymi/ wyřtrzeliwřzy kilka rufznic [...] do Tátarow przyřtáři *StryjKron* 390.

»tarcza i kopija« (1): męźowie waleczni ku bitwie/ řpráwuiać řię tarczą y kopiją [*viri militiae ad bellum dispositi ad clypeum et lanceam*] [...] prętcy lepak by łárny po gorach. *BudBib* 1.Par 12/8.

W przen (2) : O niezczęřćie nie miłóřiwe iakoześ řwoy łuk ná mię wyćiaęłó/ á thákeś iádowicie řwá kopiją ná řtráconá dziewkę náořtrzyłó. *HistRzym* 20; zęby ich kopije y řtrzaly/ á ięzyk ich miecz ořtry. *BudBib* Ps 56/4[5].

Przen (5) :

a) *Walka* (4) : ACź temu łátá iego iuź Kopiey broniá/ Pogáni o nim wiedzác iednák řie go choniá *PaprPan* E3; GARzius on krolewic Neápolitáńřki/ Miał w łobie ten obyczáy y ten náłog páńřki/ Iře z nieprzyiációły męźnie řie probawał [!]/ A řnadź řie ten Sutkowřki z nimi weřpoł chował. Bo nie myřli w pokoiu iedno o kopiey *PaprPan* Bb2v, R3v, Y3v.

b) *Wojsko* [w pl] (1) : więć Stryia Ferdynanda ledwie się zdoberł przez całe lato na tak exercitum iaki miał pod Krakowem zktorym terazńeysze Copie nasze mogłyby configere? *ActReg* 4v.

Synonimy: drzewce, drzewo, oszczep, spis, spisa, włócznia.